

1. ויקרא פרשת בהר פרק כה

(יד) וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: (טז) לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעיט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: (יז) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יקוק אלהיכם: (יח) ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ לבטח: (יט) ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה: (כ) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: (כא) וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים: (כב) וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית עד בוא תבואתה תאכלו ישן: (כג) והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי: (כד) ובכל ארץ אחרתכם גאלה תתנו לארץ:

2. רמב"ן ויקרא פרשת בהר פרק כה

אל תונו - זו אונאת ממון, "במספר שנים אחר היובל". פשוטו של מקרא על אופניו, על האונאה בא להזהיר. כשתמכור או תקנה קרקע, דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזיר לו בשנת היובל, ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרובות ויאכל ממנה תבואות הרבה צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו שנאמר "במספר שני תבואות ימכר לך", לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורבותינו דרשו (ערכין כט ב) מכאן שהמוכר שדהו אינו מותר לגאול פחות משתי שנים, אפילו יש שלש תבואות באותן שתי שנים. ואינו יוצא מפשוטו, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומעוט שנים שתיים, לשון רש"י. ובאמת שהוא הנכון בישוב המקרא:

אבל רבותינו אמרו (ב"מ נו א) שאין אונאה לקרקעות, שנאמר או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, והמקרא הזה כפי פשוטו ולפי מדרשו לדברי הרב בקרקעות הוא. אבל על כרחנו נצטרך להטות מקראות מפשוטו, ונאמר שיהיה כל פסוק עומד בעצמו. יאמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד אל תונו איש את אחיו, ויחזור ויאמר, במספר שנים אחר היובל תקנה מאתו התבואות וכמספר שני התבואות ימכרם לך, כפי השנים תרבה ותמעיט כי על כל פנים תשיבנו לו ביובל. וכל זה אזהרה ביובל שיזהרו בו לעולם, וחזר ואמר ולא תונו איש את עמיתו, בדברים:

ואני חושב עוד סברא, שודאי המאנה את חבירו לדעת עובר בלאו, בין במטלטלים בין בקרקעות, שבהן דיבר הכתוב אל תונו איש את אחיו במספר שנים אחר היובל, שהוא מזהיר שיקנו וימכרו לפי השנים ולא יונו איש את אחיו. אבל רבותינו חדשו באונאה תשלומים בשתות המקת, וביטול מקח ביותר משתות, ומזה בלבד מעטו הקרקעות לפי שהאונאה בהם אפילו ביתר משתות, מחילה, כמו שהיא מחילה במטלטלים בפחות משתות, אע"פ שהוא אסור להונות כן לדעת, אבל אין דרך בני אדם לבטל ממכרם מפני אונאה מועטת כזו: ודרשו חכמים מפני שאמר הכתוב וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה דבר הנקנה מיד ליד אל תונו איש את אחיו, למדנו שיש באונאה דין מיוחד במטלטלים שאינו נוהג בקרקעות, והוא חזרת הממון, אבל אזהרת הלאו נוהגת בכלן. ולכך אמר "וכי תמכרו ממכר" לשון רבים, למוכר קרקעות ולמוכר מטלטלין, "או קנה מיד עמיתך", היחיד מהם המוכר המטלטלין מיד ליד, ואמר לכולן "אל תונו", וכיון שייחד והפריש המטלטלין ריבה בהן דין אונאה, והיא בחזרת התשלומין. וזה דבר נכון כפי המדרשים שקבלו רבותינו ברמזי התורה:

ואולי יהיה כל זה אסמכתא, כי הלאו אזהרה בין בקרקע בין במטלטלין, וחזרת הממון בידם קבלה במטלטלין ולא בקרקעות כמו שאמרו (ב"ק יד ב) דבר השווה לכל כסף. כי השיעורים כולם בשתות ויתר על שתות כפי דעות בני אדם, ולמה לא יוציאו הקרקעות מן הדין הזה, והם הוציאו ממנו כלי בעל הבית ואמרו (ב"מ נא א) לא שנו אלא בלוקח מן התגר אבל בלוקח מבעל הבית אין לו אונאה, מפני שדרך בעלי בתים שלא ימכרו כלי תשמישן:

וגם יתכן לומר כי הכתוב יזהיר שידעו מספר השנים עד היובל, ולפיהם ימכרו ויקנו ולא יונו בהם איש את אחיו להטעותו במספר, או להטעותו במכירה שיחשוב בה שהיא לחלוטין ויטעהו בכך, אבל ידעו שניהם ויודיעו זה לזה המספר, כי המכירה היא במספר שנים עד היובל. שגם בקרקעות יש אונאה בטועים במדה ובמנין, ואפילו בפחות משתות, וכל שכן במטלטלין:

3. חזקוני ויקרא פרשת בהר פרק כה

(יד) וכי תמכרו ממכר לרבות דבר המטלטל. ומניין שאין אונאה לקרקעות ת"ל או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד כגון מטלטלין יש להם אונאה ואין אונאה לקרקעות. אל תונו איש את אחיו למכור אחוזת קרקע יותר משוויה לפי שהיא חוזרת ביובל אבל אם אינה חוזרת ביובל אין בה אונאה לפי שאין אונאה לקרקעות.

4. ש"ת בית יצחק אורח חיים סימן קח

(ב) ודרך אגב נ"ל לבאר במוכר אתרוג קודם חג הסוכות אם יש בו דין אונאה בכדי שיראה לתגר. הנה בריטב"א קדושין ח' כ' דהיכא דמוכר חפץ לחבירו בשיתא ובשווק ל"ש אלא ה' אי להאי לוקח שוה א"ב משום אונאה מיהו היכא דלדידי' ל"ש אלא מפני שהוא דחוק בדבר ודאי קציצה ע"י הדחק ל"ש קציצה ואפי' נתן לו הדמים חוזר וגובה ממנו והכי מוכח ביבמות עיי"ש הנה מתחילת דברי ריטב"א י"ל לכאורה בקונה אתרוג לצרכו אף דכשישאל לתגר יאמר ששוה פחות ע"מ א"ב אונאה דהמוכר יכול לטעון דלדידך שוה יותר כיון שבאתרוגים תליא השיוי לפי האדם אך ז"א דדוקא כשנודע בבירור דלדידי' שוה יותר א"ב אונאה כגון רב כהנא דגברא רבה ובעי סודרא. אבל בסתמא ל"ק רק כפי מה ששוה ול"מ המוכר לומר לדידך שוה יותר וז"פ. ובקצה"ח סי' רכ"ז הקשה על הריטב"א מהא דקיי"ל במרגליות ושאר דברים י"ב אונא' אף שאדם רוצה לזוגן ומשמע דאפי' הלוקח רוצה לזוגן ולדידי' שוה יותר ושמא יש לחלק בין כשהחפץ גופה שוה לדידי' יותר כגון ברב כהנא ובין כשהחפץ אינו שוה יותר רק לדידי' שרוצה לזוגן משום שיש לו כלים כזה:

(ג) ויש להוכיח קצת מסוגיא דתגרי לוד ב"מ נ' דאם להלוקח שוה יותר כגון שצריך לזוגן או כגון ברב כהנא א"ב דין אונאה מדשמחו תגרי לוד כשאמר להם דעד שלישי דינו כשתות וקנה ומחזיר אונאה ולא כרבנן דמקחו בטל וכ' התוס' אף דבשתות הלוקח ידו על העליונה רצה קונה ומחזיר אונאה וביותר משתות שניהם יכולין לחזור ועדיף להמוכר שיהי' דינו כיותר משתות שיוכל המוכר ג"כ לחזור הי' זאת בעיני תגרי לוד לדבר נקל שלא הי' רוצים לחזור ואס"ד דאף אם שוה להקונה יותר אם ל"ע אינו שוה צריך להחזיר אונאה הרי נפקותא גדולה בזה שאם מכרו מה ששוה ללוקח יותר. ואינו אותו עד שלישי וללוקח שוה כפי מה שנתן לרבנן דהוי ביטול מקח. אין הלוקח יכול לכופף להמוכר להחזיר אונאה ואם הי' המוכרים מבטלים המקח הי' מוכרח ליתן כפי מה שמכרו ולר"ט דדינו כשתות המוכר מוכרח להחזיר האונאה בלי שום טר"מ דיד הלוקח על העליונה. וע"כ כדברי הריטב"א. ומזה מוכח קצת כהסמ"ע סי' רכ"ז ס"ק ח"י שכ' דהיכא דידע בשעת מקח שאינו שוה כ"כ דל"ה מחילה וצריך לחזור א"ח בין ביטול מקח לכדי אונאה דאל"כ אמאי שמחו תגרי לוד. והרי עדיף להם שיהי' רק בכדי אונאה מיהו בזה י"ל דלא שכח שידע מאונאה ויקנה. אבל אס"ד דאם שוה להקונה נמי צריך לחזור קשי' כנ"ל. גם במה שדחה הקצה"ח דברי הריטב"א דבקציצה מחמת דחק ל"ש אונאה. עיין בשיטה לב"מ נ"ח ע"ב שכ' דרבנן פליגי אר"י בן בתירא וס"ל במוכר סוס וסייף במלחמה יש בו אונאה ויכול לטעון משטה. כיון שחיוו תלוין בו. וזה כדברי הריטב"א וע' בנתיבות סי' רס"ד. ולכאורה י"ל בנ"ד כיון שבהידור מצוה עד שלישי במצוה ל"ש שומא אך לפמ"ש המג"א סי' תרנ"ו דדוקא כשהוא הדר יותר שלישי מחבירו א"כ שוב שייך שומא:

ולכאורה י"ל כיון דפסקינן דיש אונאה לספרים ה"ה באתרוג ושוב ראיתי במח"א דיני אונאה סי' כ"ד דמייתי לב"י סי' ר"ט בדבר שאין שער ידוע כמו גיזה וחלב א"ב אונאה ומח"א הקשה מספרים ד"ב אונאה וצ"ל דס"ל להב"י דספרי' יש בו שומא ידוע ואמנם בזה אין הלכה כהב"י כמבואר בש"ך סי' ר"ט ס"ק א'. אמנם מייתי שם תשו' הרא"ש כלל י"ג סי' כ' שכ' דל"ש אונאה אלא בחפץ שדמי' ידועים ונתאנה בשומת החפץ אבל בחכירות אלמואנה של הקהל ל"ש אונאה כי האלמואנה משתנית לפי הזמן וכו'. ומזה משמע קצת כדברי הב"י על כן נלפע"ד דבאתרוג כיון דהשער משתנה בכל שעה גם הש"ך מודה ועכ"פ המוחזק יכול לומר קים לי כהב"י וא"ב דין אונאה אם לא שבקי אומר שהאתרוג פסול:

5. ש"ת הרא"ש כלל יג

ומה שטענו המורשים לבטל התכירות לפי שיש בו אונאה שתות מקח אומר אני דלא שייכא אונאה אלא בחפץ שדמיו ידועים ונתאנה בשומת התפץ המוכר או הלוקח אבל בתכירות אלמואנה של הקהל לא שייכא אונאה כי האלמואנה משתנית לפי הזמן פעמים שותטין בשר ושותין יין בשנה זו יותר מבשנה אחרת וכן ענין הסתורות וגביית החובות וכן כותבין בכל שטרי התכירות לו ולמזלו משמע שהתנו בפ"י אם יפסיד מזלו הקשה גרם ואין

לו לתזור על המוכר בשביל הפסידו וכן אם הרויח הרבה אין למוכר דין ודברים עליו ועוד בחכירות זו אין בו שיעור דאין לשום אותה בחשבון שגבה בה החוכר אלא כפי שהיתה ראויה לימכר והדבר ידוע אלמעונה שנישומית שראוי לגבות בה אלף זהובים הבא לחכור אותה הרבה בפחות מאלף זהובים בשביל טורח גבייתה ועוד

6. ערוך השולחן חושן משפט סימן רכז

סעיף ו - כתב הטור בשם הרא"ש דיראה דאפי' פחות משתות אסור לאנות את חבירו אם יש בו שוה פרוטה כיון שידוע שאין מקחו שוה כל כך דרחמנא אמר אל תונו בכל דבר שיש בו שווי ממון הזהירה התורה שלא יאנה את חבירו אלא שאמרו חכמים דעד שתות הוי מחילה לפי שכך דרך מקח וממכר לפי שהמוכר והלוקח אינם יכולים לכיין דמי המקח בצמצום ודרך העולם למחול טעותם עד שתות שאף אם יבא המתאנה לערער לא ישומו השמאים בשוה זה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה הלכך מקבל עליו שתיקה ואין מערער ומוחל אבל אם המוכר בקי בערך ממכרו והלוקח אינו בקי כל כך או אם הלוקח תגר ובקי בערך מקחו יותר מן המוכר אל יונו זא"ז אם לא שיפרש חוץ ממטבע שכל זמן שלא הגיעה לכדי אונאה מותר לכתחלה להוציאה ביפה שגם אחר יקבלנה מידו ביפה ואין בו הפסד כלל או שמא כיון דדרך מקח וממכר בכך דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה ומוסיף עליו דמים יותר מכדי שויו ופעמים שהמוכר מזלזל בשומתו בממכרו לפי שאין חפץ זה ערב עליו או שהוא דחוק למעות הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח ואין כאן שום אונאה כלל וצריך עיון וירא שמים יוצא ידי כולם עכ"ל הרא"ש ז"ל ועל פי זה כתב רבינו הב"י בסעיף ו' דיש להסתפק אם מותר להונות את חבירו בפחות משתות אם יש בהאונאה שוה פרוטה אבל מטבע כל זמן שלא הגיעה לכדי אונאה מותר לכתחלה להוציאה ביפה עכ"ל:

סעיף ז - מדברי הרא"ש ז"ל יש ללמוד דאונאת שתות אינה אלא בסחורה שאין כולם מוכרין בשוה בצמצום כמ"ש בסעיף ב' מדתלי בשומת השמאין וגם מטעם שלפעמים המקח ערב עליו וזה אינו שייך בדבר המצוי הרבה וכולם מוכרין בשוה בצמצום בקמח ולחם ומלח וכה"ג וגם בספיקו נ"ל מדבריו שהספק אינו אלא במקום שיש עילה להמוכר לתלות שהלוקח יודע המקח אלא שחפץ במקח זה אבל במקום שהמוכר מבין שמהלוקח נעלם המקח והמוכר יודע שיש בזה אונאה פרוטה אסור לו להונות אם לא שיגלה לו ואם אינהו עבר בלאו וכן לוקח להמוכר [ומתורץ קושית הט"ז] עוד נ"ל דבר אחד מדבריו לקולא במיני סחורות שאין כל בעלי חנויות מוכרין אותם בשוה שיש משתכר הרבה בסחורה זו ויש שמסתפק במועט אין שייך כלל אונאה למי שמשתכר הרבה כיון שדרך המסחר כן הוא כיון שיש שמוכרים במקחים כאלו דהא הרא"ש ז"ל לא תלה הספק אלא משום דלפעמים הלוקח חפץ במקח זה דאז יש סברא לאסור ומשמע להדיא דאין כאן מוכרין במקח כזה אבל כשיש מוכרין במקח כזה אין בזה צד אונאה ופשיטא שאין להביט על אותם החנונים המזלזלים במקחים ומוכרין בזול שמקלקלים לעצמם ומקלקלין דרכי המסחר והם ישאו עון וכבר אמרו חז"ל [ב"ב צ"א א] מתריעין על פרקמטיא שהוזלה ואפילו בשבת וכמ"ש באר"ח סי' תקע"ו:

תשובות שבט הלוי

חלק רביעי

אורת חיים

סימן א

כבוד ידידנו הדגול הכ"ג המופלג עובד בנשיק
וכו.

אחדשה"ע ושי"ה צאה"ר — אשר עורר כני צממה
דברים חשובים הצריכים תקון ושאל דעתי להלכה.

א.

[א] משיב לענין סופרי חו"מ דזמנינו — הנה במק"א
הארצתי הרבה כה"ל אלה, ורחב אני מן
הנסיון כי כמות של סופרים שאין דעת חכמים נוטה
מהם האחת שאינם בקיאים כלל בהלכות, ולא בהמונה
האזויות, הכת השנייה שאולי כותבים בהלכה, אבל חסר
הפחד ומורה שמים שלא לקלקל בשעת כתיבה ותקון
הבחים, ולהקן במקום שאסור לתקן, וזה בא מחמת
שעושים לד מלאכה שמים עפל, וד מלאכתן ופרנסתן
שדבר עיקר, וזה ורחב משי"כ בעל קסת הסופר בראש
ספרו בלשכה הסופר אזכרות גדולה לסופרים בזה,
ועובדא בא לפני צימים אלה בעושי צתים ומכנים
הפרשיות — ששאל על חמשים צתים הפיטין של ראש
ובכולם לא יאלו השערות קדין המצואר צאו"ה סי' ל"ב
סמ"ד בשם הזוהר, והורתי דאע"פ שאין דין זה של
יאיחא שערות מעכבה דיעבד, מכ"מ כיון שאפשר לפתוח
ולתקן חייב לתקן — ומכל שכן בנדון זה שער הסופר
הזה חמשים פעמים על הנפסק בשו"ע, ולריך גם בדיקה
אחריו אם כתיבתו כשרה ועיין בחשוכה כנף רגה או"ה
סי' ל"ג הוצא ג"כ בספר מאסף לכה"מ סי' ל"ב שם
בכעין נ"ד, — ומכ"מ אשרינו כי ישנם צ"ה בזמנינו
מאות סופרים כשרים בהלכה וגם יראי אלקים שראוי
לסמוך עליהם.

[ב] בענין הצניעות מה שגשים לומדות ומרגילות עלמן
להוג מכונים אופא, הנה מן הנסיון למדתי
שהוא דבר שראוי לאסרו איסור גמור, כי ע"מ הלמוד
גרם כבר וגורם לפריאות והוא הכיפך הגמור מכל
כבודה צה מלך פנימה, כמו שע"מ הנהיגה הוא ממש
להיפך כל כבודה וגוי, האשה חושפת עצמה בזה בשוקים
ורחובות לעין כל ראה נכשלת ומכשלת את האחרים,
ואין דרכה של אשה צמרכב עיין פסחים ג', אע"פ
שהמליאות של רכיבה ע"ג צממה אינו דומה לגמרי
להא דיון מכ"מ בע"מ אין דרכה בכך דומה צממה
דברים שקשה לפרש צממה.

ולבי אומר לי שהוא אחד הסבות של האסונות הגדולות
שנעשים בדרכים צה"י המפילים כל כך חללים
והרגו כבר עוצים ולדיקים, וזה מאורף להעצרות הנעשים
בדרכים המולידים המלאכים המחבלים שמסכנים
הדרכים כאשר צארחי כבר במק"א ע"פ גמ דפסחים
ק"צ ע"ג ע"ג עובדא דרי חגיגה צר דוסא ודאצ"י.

[ג] בענין מכירת דברים האסורים שצורר כ"מ —
הנה הנוגע לאיסורי אכילה הלא מפורש הי

צשו"ע וגדולי אחרונים יו"ד סי' ק"יז — אבל מקום לי
לעורר אשר בזמנינו נחרבו חניות מוכרות כל מיני צגדי
מוחרות וצגדי שהנחות לנשים שהוצאו מארץ ומחול
ונעשו לפריצים ולפריאות, ידעו נא העושים זאת כי
להלכה אין הצדל צין מוכר סחורה האסורה צאכילה
לצין מוכר סחורה האסורה הני"ל אף שהטעמים משונים
זמ"ז, דצמאלות אסורות ע"מ המסחר אסור אצ"א
מה"ה ואצ"א מדרצון אע"ג שאין צו לד מכשיל האחרים
כידוע צפוסקים, ומכ"מ מכירת צגדי שחץ אלה לישראלים
שמכשיל אחרים וכן מכירת כלי טעלעוויאן צזה וכיו"צ
מכשילים את הרבים צאופן מצבול, וכל העורר להם
נותן יד לפוראי גדר צישראל. ע"מ ח"ה סי' צ"ד

[ד] בענין הפקעת שפירים ולאז דאונאה, הנה לצערנו
כל אחד רואה להטעמר צמה שהוא מעלה
המחירים ומאנה את חצירו ועוצר בכל מקום ובכל ע"ד
על לאו דאל חונו וגוי, ולא נע"מ ממני לענין מצדינו פה
צזה"ז משי"כ בעור חו"מ סי' ר"ל"א וצשו"ע שם סי"ב
צד"א שלא הוקר השער אבל אם הוקר השער ימכור כפי
היוקר, והני מילי היכא דליכא צי"ד פרתיו לכולהו
מוכרים לצבוי הכי, אבל אי איכא חד דצין בכל מה
דיכול לא מחייב האי להודא לצבוי צזול ע"כ — פי
אם יג אחד ירא אלוקים שרואה לעשות בהלכה ולא
להשכר יותר על שחוח, וע"פ מה שמצואר שם והייצים
צ"ד להעמיד ממונים על השפירים שלא ירויח כל אחד
מה שיראה, אלא השיעור למוכר סיעוני שמוכר הרבה
ציהד שחוח צריות, וצחוני המוכר מעט מעט שמן לו
ג"כ ערחתו ומלצד זה יכול להרויח שחוח.

ודשחא אי איכא מיעוטי יראי אלקים שרואים להתנהג
כן ע"פ דין תורה אבל אין יכולים לעמוד בזה
כי יאזנו פירותיהם והלדיקים האלה לא ימלאו עוד
סחורה, אז גם הם אינם מחויבים בכך, וכי הפוסקים
דמיירי דשאר המוכרים המיקרים השער הם גוים ולא
צייחא לצי דינא, דאם הם ישראלים עליהם לשמוע לדעת

תורה, ואם לא יייתי אוי להם בזה ובזה, וצויה כמה לא מחנכים בזה עיף ההלכה אפי עוצים שבו. ואגב אומר כמה שמצואר צויע שם סכ"ב דאין משתכרין צבאים פעמים אלא התגר הראשון וכו' ויש מי שאומר שמחר להשתכר צבאים עד הכפל וכי הראשונים הפעם דיש בהן טורח מרובה וריוח מעט לפני הממזיר צעירות לקנות צאים — פי ע"כ החירו לו להרויח עד כפל — וידוע דצויה נשתנה המלאות לגמרי שגומרים הרבה צאים ביחד, וקונים הרבה ביחד ואין לריך להחזיר על הפתחים לקנות כאן מעט צאים ובכפר אחר מעט, באופן דלפי"ז לא שייך טעם המחירין להרויח עד כפל צויה, (וגם לטעם אחר הנאמר שם יראה להלן צין צויה לזמנם יעשה"ה) ע"כ נראה כדעה ראשונה שם ודקין נאמר בגמ' צ"ב ל"א לענין שלא ירויח פעמים התגר הראשון — ואמנם זה ל"ע אם צויה לריך הלקוח מן התגר למכור הצאים במחיר הקרן במצואר שם.

ה' ואשר נוי"כ באשה שעדין אינה בחזקת מעוברת ולא ניכר עוברת, והיא מעידה על עצמה שהיא מעוברת, מהו להאכילה כדון עוברת שהריחה ציומא פי"ד ושו"ע ארו"ח סי' תרי"ז — אכחוב בקאור, הנה במשנהוין דאבות צעורה גסים שצביהמיק ולא הפילה אשה מריח צער קדש לעולם, וכי תוריע צעם רש"י דאלו הריחה ונחאזה לא היו מאכילין אותה, והולרכו לנם דאעפ"כ לא הפילה ולי"ע דמשנה שלמה שנינו עוברת שהריחה מאכילין אותה, וכי צהרי"ה צעם הגאון מהרי"ש אב"ד אמ"ד, — דהחידוש באשה שלא מוחזקת עדין במעוברת, אלא שהיא מרגשת כאב והיאבון כמו מעוברת מי"מ כיון שלא הוחזקה לנו אין מאכילין אותה צער קדש והולרכה לנם הזה.

ובח"ס אבי"ע ח"ב סי' פ"ב כי דע"כ איירי דלא נשתנו פניה, אלא דאשה עוברת אחרת מנכה מעיד עליה שהיא מעוברת, משא"כ אשה זאת דלא הוכר עוברת עדין וגם לא נשתנו פניה, ומי"ע כואב לה עד שמתחכנת ומפלה, ואם היא רוצה תיקח מעגמה לאכל כי לצ יודע מרה נפשו, כי כן הדין בכל אדם שמרגיש צעלמו שהוא מסוכן, — (כמש"כ הח"ס שם ובמ"ב סי' תרי"ח) אלא שאין לנו מניחין אותה ליעל מן הקדשים עי"פ דצריה שאין להאמין לה דכ"ע בחזקת צריאים קיימא עיין קידושין עי"ע ע"כ אחר"ד מן הח"ס.

ולדידי לפני"ד ל"ע שהסכים הח"ס עם חידושו של הגאון מהרי"ש דכנראה הרגיש הח"ס הא עד ה' נאמן ובכ"ג חאומן על עצמה לזה העשים הח"ס דכ"ע בחזקת צריאים קיימי, אבל אין זה פשוט כל כך דרוב נשים עומדות לכך לצא לידי עבד והריון וא"כ אם היא מעידה על עצמה שהיא מעוברת אין זה סותר רוב הבריאים, וממילא מאכילין לה אפי קדשים, וכן מלאהי אח"כ בחכמת שלמה להגאון מהרש"ק סי' תרי"ב חולק על התו"ח הנ"ל ודעתו דנאמנת יעשה"ה ודו"ק.

ב.

ואשר שאלה בענין תוכניות חסכון כעין צעות חיים שהמטרה היא שכלאשר אדם מציע לימי זקנה או שרואה לחתן צויו שיהי לו כסף חסוך אי אריך למיעבד הכי או אין דעה חכמים נוחה הימנו או לא (משום חסרון אמונה וצטחון) והערות ממנה מקומות כדרכה של תורה.

לעציות דעתינו אין צו משום חסרון צטחון ואמונה, דדבר פשוט דמה שהוא צטצע העולם, כזקנה, ונשואי צויו וצבגיעו לזה אינו לפי כוחותיו להכין כל הנגד לו אז כזה מלוח להכין צעוד מועד כדי שלא יעטרך לצריות, ואע"פ שאמת לאמיתו דמי שהוא במדרגת צטחון אמתית צלי שמעטה את עצמו יכול להשליך על כי כל יבצו והוא יעמוד לו צעת דחקו ויזמין לו פרנסהו והלכטרכותו צדך גם פלא, ועי"כ כי צרוך הגבר אשר יבטח צבי וכו' ה' מצטחו וכמש"כ המקנה סוף קידושין על משנתיו שם דמיה אני כל אומנות שצטולם ואיני מלמד את צני אלא הורה, דהקשה המקנה שזה סותר משנתיו דפי"ק דקידושין דלריך ללמדו אומנות וכי ראה חיים עם אשה אשר אהבת כדאיתא שם, וכי רצינו המקנה דודאי לדיק גמור וצעות באמת בכל מלפון לצו לא לריך לעשות שום השחלות והקצ"ה יהי צצרו וימליח לו הכל באופן נפלא, אבל סתם צני אדם שאינם מגיעים למדרגת צטחון כזאת עליהם להשתדל ולהנהיג בהם דרך ארך, והרבה עשו כרצ"י ולא עלה צידם, זה מפתח גדול להרבה עניינים כאשר נסיתו כמה פעמים צחיים, וצוה מתיישבים סחירות צמכה מאמרים מחז"ל, והייתי יכול להאריך בהם אך אין זה מקומו.

ועי"ן סוטה מי"ח ע"כ דאמר ר"א מה דמי מי צו ליום קטנות מי גרם לנדיקים שיתצוצו שולחנם לצי"ל קטנות שהי בהם שלא האמינו בהקצ"ה דמי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמונה, הנה זה מיירי צמו שאין צידו לעשות פעולה ונפול למחשבת יאוש ואומר מה אוכל למהר ואינו צועה כל לרכו כי הקצ"ה לא יעוצו חסידיו, אבל עדין אין זה אומר שאם יש צידו לעשות ומכין מחונו לכמה ימים כדי שלא יהא טרוד אז שיש צוה חסרון אמונה, אמנם עיין צש"ס יומא ע"י ע"א מפני מה לא ירד מן לישראל פעם אחת צענה וכי יע"ש, ועיין מהרש"א צטובה שם, ובמג"א ארו"ח סו"ט קנ"ז צעם זוהר הק' פי צשלח.

יהי אין שיהי צהא דידן דאם לא יכין עצמו מעט מעט לחתנות צויו קרוב לדאי דלא יהי יכול לעמוד צעול הזה צבת אחת פשיעה דאין צוה חסרון אמונה, וכמדומי דמאז ראיתי כזה צלואת הגאון הקדוש צעל ווי העמודים צנו של השלי"ה הק' זי"ע, ומקום אחי להאריך צוה אבל כהצתי רק להפיע דעתך היפה, והריני מצרכך שתזכה להמשיך לשבת על התורה ועבודה כזאת נפשך היקרה ונפש ריך.

ידיך דושי"ת מנפח לחסדי ה'

ולפי' י"ל צ"ח דהרמב"ן חולק לדינא דהקדש וס"ל דכיון דעכשו הוא אחרי ג' שנים ואין רישתא צ"ח שאין לי השטר וכו' שנה לפני מי שיכול נמחות בו ושתק אכתי לי רגלים לדבר אחרי ג' שנים, וברש"י צ"ח צ"ח צ"ח לשיטתו חידש ק"ו, וכן נראה שהצ"ח דברי הרמב"ן בקל"ה ס"י ק"מ יצטע"מ שם וכן יראה פשטות השו"ת הר"ן ס"י ע"ה יע"ה.

ומה שהקשה בהה"מ דאם נימא דהרמב"ן אכתי חזק נפ"י ג' שנים אי"כ מ"ט דגודרות אין להם חזקה רק צ"ח שנים הא גודרות לאי בני שטר"ה הם, ו"ל או משום דחז"ל נא חילקו בשטרותיהם, או י"י דק"ס לכו דג"י גודרות אין דרכי להקפיד מיד כיון דלדוריהו דהכי נמזל מהכא להכא יגמור החזקה רק צ"ח.

היוצא מהג"ל דהרמב"ן וברש"י הא דאכתי חזקה לאחר ג' שנים היא מטק"ד דין תירה מהכחה החזקה ע"מיה וזלדוריהו צ"ח הוא רק נתינת טעם לחלוק הזמן בין ג"ש לאחר ג"ש, ולהסביר שביא תקנת חכמים ס"ל דהחזקה ע"מיה אין צ"ח כדי הוכחה מה"ה ע"כ שנה הקנין להוציא ממ"ק אי לאו תקנתא משום דמכ"ל ואיך לא מודחי בשטר"ה ואמרין מדרבנן דה"י כאלו שטר עדין י' צע"ן.

ובעניתי דה"ס הם צ"ח פירושים ברש"י ל' ע"ה ד"ה לא יהא אלא דנקט שטר"ה מי לא אמרין קיים שטרך, ד"ה ברש"י צ"ח מורו ז"ל דאם בשטר הששו חכמים משום זיופה וריך לקיימו כ"ש בחזקה שאין צ"ח אלא עדי חזקה, ואם עומן עניו המטרע"ר שטלו דה"י שבי עמו במדינה שריך להוציא ראי, ישוץ פי עוד דמה עשמה אמרו חכמים דתעלה נו חזקה משום דנא פשע בשטר"ה דעפי מחלה וכו' לא יהא אלא דנקט שטר"ה דכשהא לא פשע כו"ס אמרין ל' קיים שטרך, כ"ש בחזקה דמכ"ל שטר"ה אהי, ויראה דה"ס צ"ח דרכי ה"י, דנפ"י ה"י כה החזקה הוא השטר שרואים כאלו השטר כאן, וכו"ט דנפ"י קיום, מש"י לפי הראשון דאין השטר שנה החזקה אלא החזקה ע"מיה י' צ"ח כדי הוכחה להוציא מחזקה מ"ק ואין להאריך ט"ה.

ע"ן השמטה לסי' זה צע"מ ר"ג

סימן ריח

לכבוד הרב וכו' ר' אהרן פאלאק שליט"א, מאגזעטסער יצ"ו.

אחדשה"ט ושי"ה צ"ח צ"ח, לנכין קבנתי מכתבו ואשיב ע"כ כמה דברים בקל"ר, א. צע"ן מחלוקת הפוסקים בחור"מ ר"ש ס"י ר"ט דבצר שאין לו שטר ידוע אם יש צ"ח אונאה, הנה דעת הצ"ח שם כיון דאין לו שטר ידוע אין צ"ח אונאה וחילוי דילי מצי"מ ס"ד ע"ה בהונך נהניב וכו', וצ"ח שם הקשה ממש"י הרמב"ם פ"יג ממכירה במכירה פרה דמחזיר אונאה דהא ודאי דפרה אין לה שטר ידוע.

וכבודו העיר ממחנה אפרים ה"ל מכירה ס"י כ"ד אחרי שהצ"ח דברי הצ"ח כ"י דק"ל דהא ספרים שאין להם שטר ידוע ואפ"ה קו"ל דיש להם אונאה, והוא צ"ח ג"ח

יבחי"מ ס"י רכ"ו, ובעיקר הקושיא של הצ"ח מההיא שפעלה מלודתי ראייתו להר"ש צ"ח צ"ח כלל י"ג וי"ל דלא שייך אונאה אלא בחפץ שדמיי ידיעים ונחלטה צ"ח צ"ח החפץ אצל צ"ח צ"ח אלתע"מיה לא שייך אונאה כי משתנית לפי הזמן לפעמים שחטים הרבה צ"ח צ"ח זו מצטנח אחרת עכתי"ד המה"מ.

דעתו הגדולה דהצ"ח חידש דמה שפעלה במלודתי אין צ"ח אונאה משום שאין לי שטר ידוע מהמה איכות הסחירה כמו פרה שאין לקבוע מחיר פרה אחת דיש גדולים י"ש קטנים י"ש מצוחים צ"ח צ"ח ויש פחותים בחורים וזקנות שמן ורחב וכו"ו ומלואות אלה מונעות לקבוע שנה, והשתא מי שמגר חפץ כזה ונחלטה מוכר אי טיקה, נפי מהות חפץ כזה שלפי מעלתו וחכמותו לריך שיצ"ח כ"י והמוכר העלה המחיר דעת הצ"ח שאין צ"ח אונאה, יצ"ו הלכו הצ"ח והש"ך ר"ש ס"י ר"ע ועוד הרבה פ"סוקים, ומסתבר עטמיהו מהאי דספרים ועוד.

וע"ז הביא הגאון מחני"ה מהאי השו"ת הר"ש ד"ס דרך אחרת צ"ח דידאי צ"ח דאין נו שטר ידוע יש אונאה בדמיתא מספרים, אצל נדון השו"ת הר"ש לכ"י אין אונאה דמאן דקני זכיה חכירה השטעה או היון לפעמים משלם פחות מהשיעור ולפעמים יותר ובודאי לא שייך צ"ח אונאה דאולי ישתעו השנה יותר אי"כ א"ל נכדירי פה אונאה, ואינו דומה כלל לאין שטר ידוע כ"ל.

ובזה נטה המחני"ה מהצ"ח הצ"ח דכח"י דע"מ שפעלה מלודתי או צ"ח דהונך לצ"ח רחלו יכו' דהתם נמי היה דבר סמוי מן העין וע"מ כן נכנס הקונה, יזה דלא כמב"י הבית יתחך א"י"ה ס"י ק"ה ש"י על ה"ס המחני"ה דמה משמע ק"ה כהצ"ח, ולפי דעתו המחנה אפרים ע"י ראייתו מהר"ש נטה מהצ"ח הצ"ח.

וסתם אינא צ"ח וצ"ח צ"ח אינו כמלואות ה"י, דהא צ"ח צ"ח שפ"ים רבוי ממנה צ"ח הרובה וקוצים שער אפ"י צ"ח דק"ר לק"ר לע"ן זה כ"ל שטר ידוע, וצ"ח צ"ח ה"י פשע דקו"ל כהצ"ח והש"ך דאיכא אונאה כאשר יראה גם מהרמ"א צ"ח, ואם יוכל לומר ק"ס ל' כהצ"ח דיעבד ע"ן צ"ח צ"ח צ"ח, וצ"ח זה עדין ל"ע.

ומה שכתבתי, דמה עושים צ"ח צ"ח ששארים ספרים וכדומה, יבחי"מ מחור"מ ס"י רס"ו סכ"ה לצ"ח חפילין, וה"כ ספרים צ"ח דק"ל לקנות הוי כמו חפילין צ"ח צ"ח משכה שכיחי וגם להסמ"ע שם י"ל דכל דבר מלוא דה"ן ק"ו הנה לפי דבריו ה"י לריך ל"ס דמיהן דומיה דשם דמיהן ימניהן של חפילין, יכמדומני דאין המנהג כן, וכנראה כל מי שפוצ ספריו וחפ"יו צ"ח צ"ח שרבים שפ"י ויודע ש"ד הכל משמשים בהם צ"ח צ"ח ולי"ס שאין יודעים הלכה, ה"י זה כע"ן אצ"ח מדעת, ודרכי להורות צ"ח צ"ח צ"ח צ"ח צ"ח ג"י שלפי תקנת המוסד כל שמי ש"ל יצ"ח לקחת חפ"יו עד ח"י שנה או שנה אין המוסד אחרתו עליו, ומכ"ל ואיך משמשים בהם כ"ל, וצ"ח צ"ח דידים מוכיחות שאין צ"ח מקפידים על ממונם צ"ח צ"ח, וע"ן כ"י צ"ח צ"ח שולחן צ"ח צ"ח ס"י ק"י, לע"ן נחלפו כל"ו צ"ח המרחן, יכך ח"י נוכח גם צ"ח צ"ח פה ששארים חפ"ים למאות, והנסיין העיד שכל מי שלא צ"ח צ"ח צ"ח ש"ד אינו צ"ח לעולם והפקיר חפ"יו מדעת.

ע"י ח"י ס"י ר"ח

סימן קז

דין אונאה בזמה"ז

הנה נראה להלכה דאין לדון בזמן הזה דין אונאת שתות כלל, וגם ביטול מקה ביותר משתות אינו שייך בזה"ז, ורק במקרים קיצוניים של הפקעת מחירים יש לדון דין ביטול מקה, ואבאר טעמי ונימוקי.

להם מחיר מסוים אלא "כל אחד קונה כפי שחפץ" אין בהם אונאה.

ובכך נראה ליישב את מה שהקשה המחנה אפרים (הלכות אונאה סי' כ"ד), מהמבואר להדיא (בסי' רכ"ז סעיף ט"ו) דיש אונאה בספרים אף שאין להם **שער ידוע**, וכנראה שהמחנה"א פירש את דברי הבית יוסף כפשטות לשונו דכל שאין לו שער ידוע אין בו אונאה, אך לענ"ד פשוט דלא בא להוציא אלא דברים שאין להם מחיר מסויים אלא כל אחד קונה כפי מה שחפץ. אבל בספרים יש בהם מחיר מקובל אלא דמשום חשיבות ס"ת יש ואדם מרוצה לשלם יותר מן המקובל. ונראה להטעים עוד בכונת הבית יוסף דשאני חלב וגזיות דבזמניהם היו פרות וכבשים מצויים בכל מקום וכל אדם היה חולב את בהמותיו וגוזז את צמרן ורק במקרה היה קונה מזולתו ולכן לא היה שער קבוע לחלב ולגזיות אלא "כל אחד לפי מה שחפץ" משא"כ ספרים וכדומה.

והנה אף שחלקו הרמ"א והש"ך והב"ח על הבית יוסף פשיטא לי דיכול המאנה לומר קים לי כדעת הב"י מרא דארעא דישאל עמוד ההלכה שכל בית ישראל נשען עליו. וראיתי מה שכתב בשבט הלוי (חלק ה' סי' רי"ח) דהלכה כאחרונים שחולקים על הבית יוסף ופקפק אם אפשר לומר קי"ל כדעת הבית יוסף, וציין לדברי שו"ת בית יצחק (או"ח סימן ק"ח), עי"ש.

הנה נחלקו הבית יוסף והרמ"א בריש סי' ר"ט, הבית יוסף הקשה שם על המבואר בדברי הרמב"ם (פכ"א הלכה א' – ב' מהלכות מכירה) דהמוכר מין ידוע אעפ"י שהכמות אינה ידועה מקחו קיים ויש להם אונאה כפי שער שבשוק" מהמבואר בב"מ (ס"ד ע"א) "מה שעזי חולבות מכור לך מה שרחלי גוזזות מכור לך מה שכוורת רודה מכור לך, מותר", ומשמע דקנה אף במכר יותר על דמיהן, וכתב ליישב "ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו חטים וכיוצא, אבל חלב וגזיה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כפי שחפץ לית ביה אונאה".

והרמ"א בדרכ"מ חלק עליו וכתב "וזה אינו נראה דמ"מ אפשר לשומו אם היה בו כדי אונאה", ומשור"כ פירש הא דב"מ מה שעזי חולבות דמיירי בפחות מכדי אונאה עי"ש. ועי"ש בב"ח, בש"ך ובנתיבות (ס"ק א') שנקטו כשיטת הרמ"א.

הרי לן דעת הבית יוסף דדבר שאין לו שער ידוע אין בו אונאה. ולענ"ד נראה דאף לשיטת הבית יוסף יש אונאה בדבר שאין בו שער כלל, דכל מושג השער לא מצינו אלא בתוצרת חקלאית התלויה בעונה מסויימת שבה היא מצויה בשווקים ובה מצינו מושג "יצא השער", וכונת הבית יוסף דרק דבר שיש בו מחיר מסוים שבו הוא נמכר שייך בו אונאה אבל יש דברים שאין

אך לענ"ד פשוט שיכול אדם לומר קי"ל כדעת הבית יוסף, ועיינתי שם בבית יצחק שאכן כתב בפשיטות דיכול לומר קי"ל כדעת הב"י, עי"ש.

והנה ראיתי במחנ"א שם שהביא משו"ת הרא"ש וז"ל "אומר אני דלא שייכא אונאה אלא בחפץ שדמיו ידועים ונתאנה בשומת החפץ, אבל בחכירות אלמוענה של הקהל לא שייכא אונאה כי אלמוענא משתנית לפי הזמן פעמים שוחטים הרבה וכו'". ומן הדברים האלה משמע כדברי הב"י דדבר שאין דמיו ידועים אין בו דין אונאה, אבל באמת לא מצאתי תשובה זו בדברי הרא"ש ולא ידעתי איה מקום כבודו, אך מה מאוד שמחתי בראותי בדברי ערוך השלחן (סי' רכ"ז ס"ז) שכתב מדנפשיה לדייק מדברי הרא"ש בפ"ד מב"מ סי' כ', וז"ל הערוך השלחן: "במיני סחורות שאין כל בעלי חנויות מוכרין אותם בשוה שיש משתכר הרבה בסחורה זו ויש שמסתפק במועט אין שייך כלל אונאה למי שמשתכר הרבה כיון שדרך המסחר כן הוא", הרי לן כדברינו עי"ש. ומשו"כ נראה ברור דיכול אדם לטעון קי"ל כבית יוסף.

וישו"ר שדברי הרא"ש אכן מופיעים בכלל י"ג סי' כ' ודברי המחנ"א צדקו יחדיו (אלא שהמחנ"א לא דקדק בהעתקת לשונו),

ב

ובאמת לא ידעתי כלל איך לדון בזמה"ז דין אונאת שתות, אף אם נניח שאכן יש דין אונאה בזמה"ז. דהנה דנו גדולי הזמן בכל עיקר דין שתות דאונאה בדבר שאין מחירו מוגדר לחלוטין ויש שמוכרים אותו בזול ויש שמוכרים

ומ"מ יש מדבריו ראייה לשיטת הב"י. ונראה לפי"ז דהמוחזק יכול לומר קי"ל כבית יוסף, וכך נראה להלכה.

ולגבי דברים רבים בכלכלה המודרנית אין מושג מוגדר של מחיר וכל ערכו של דבר משתנה חדשים לבקרים לפי ההיצע והביקוש, וגם היקף המסחר עצום כ"כ וגורמים רבים משפיעים על המחיר כגון מוניטין, הוצאות שכירות, היקף המכירות, מעמד ציבור הלקוחות וכדומה, ודברים רבים הוי בכלל "כל אחד קונה כפי מה שחפץ".

ועוד נראה לענ"ד דאפשר דאף הרמ"א יודה לבית יוסף בזמן הזה דעד כאן לא חלק אלא משום "דמ"מ אפשר לשומו אם יש בו כדי אונאה", ואין זה אלא בזמניהם שאפשר היה לצאת לשוק ולרחובה של עיר ולשום לפי רוב המוכרים ובעלי החנויות ולשום לפיהם אם יש בו אונאה. אבל בזמנינו דכל כך הרבה גורמים משפיעים על המחירים והם משתנים מזמן לזמן וזה טבעו של המסחר המודרני אף החולקים על הב"י יודו דאין בזה דין אונאה.

ושמחתי בראותי כעין דברינו בשו"ת בית יצחק שם שדן לגבי אונאה במכירת אתרוגים, וכתב "דכיון שהשער משתנה בכל שעה" אף הש"ך יודה לדברי הב"י, עי"ש.

אותו ביוקר, מהו המחיר הקובע לגבי דין אונאה, ויש בזה שלש אפשרויות:

א. דעת הערך שי (רי"ס ר"ט) דהמחיר הזול ביותר הוא הקובע לגבי דין אונאה ואסור למכור בשתות יקר ממנו.

ב. המחיר הממוצע דהיינו נקודת האמצע שבין המחיר העליון למחיר התחתון.

ג. שתי רמות המחיר העליון והתחתון יש בהם תוקף, המוכר זכאי להתייחס למחיר העליון ואין הלוקח יכול לתבוע אונאה א"כ חרג ממנו שתות, והלוקח מתבסס על המחיר התחתון ורק אם חרג ממנו שתות מחזיר אונאה.

ולענין ד מסתבר כדרך השניה שהיא הדרך הממוצעת, דלא מסתבר כלל כדברי הערך שי שיחיד יכול להטות את כל מערכת המסחר עפ"י הנגיעות שלו לכאן ולכאן, וגם לא מסתבר לומר שיש שני מחירים רחוקים זה מזה ולשניהם יש תוקף ולא מצינו כותיה, ומש"כ נראה טפי דיש לקבוע מחיר ממוצע ולקבוע לפיו שיעור שתות ויתר על שתות. ומצינו כע"ז לגבי גביית חוב (סימן ק"ג ס"ב) דשמין את הקרקע לפי הממוצע, ע"ש. וע"ע לגבי שכירות פועלים בב"מ (פ"ו ע"א) לגבי השוכר את הפועל ע"מ לשלם לו כאחד וכשנים מבני העיר דמשמנין ביניהם ובסי'

ג

ונראה עוד דכיון שמקובל בכלכלה המודרנית שכל אחד מוכר במחיר הכדאי לו והלוקח הוא זה שסוקר את השוק כדי לקבוע את המחיר המתאים לו ובדיקה זו מוטלת עליו ולא על המוכר, אפשר דהו"ל כמתנה ע"מ שאין לך עלי אונאה, ואף דמבואר (בסי' רכ"ז סכ"א) דבסתם יש לו עליו אונאה ורק במפרש דבר זה שוה ק' ואני מוכרו ברי' אין לו עליו אונאה כיון דידע ומחיל, וגדולה מזו כתב שם הסמ"ע (סי' ל"ט) דצריך שידע את סכום האונאה כדי שימחול, נראה לכאורה דבזמנינו שזו דרך המקובלת במסחר נראה דהו"ל כמפרש, ודוגמא לזה המבואר שם (סימן רכ"ז סכ"ג) דבעל הבית המוכר כליו אין בו דין אונאה כיון שהכל יודעים שדרכו להעלות מנחת אשר <שו"ת> - ג / וייס, אשר זעליג [עמוד 370] (2892)

של"א (ס"ג) מבואר דממצעין את התשלום ואם אחד משלם ג' ואחד ו' משלם ד' ומחצה ע"ש.

אמנם בהרבה דברים הנמכרים בזה"ז קשה מאד לקבוע מחיר ואף לקבוע את גבול העליון והתחתון אי אפשר בדקדוק, דהמסחר כ"כ דינמי ולעולם יש מי שימכור בזול כמעט במחירי הפסד ולעומתו מי שמוכר ביוקר וכיון שבקל יגיע אדם מקצה הארץ עד קצהו בזמן מועט, והתקשורת מפותחת כ"כ ובידו אף להזמין דרך הטלפון ובאמצעים נוספים משלוח לביתו מקצה העולם, ומש"כ קשה לקבוע מחיר מוגדר. ואף שבע"כ צריך לקבוע שומת הדברים בדיני נזיקין, ואין לנו דרך אחרת אלא להעריך ולאמוד ע"י חקירה ודרישה מחיר ממוצע, וא"א בענין אחר, אבל לגבי דיני אונאה דפחות משתות אין חיוב כלל, הקושי הוא לקבוע גדר מסויים לשתות מקח, מש"כ בדיני נזיקין שהחיוב ברור ע"כ צריך להפעיל שיקול דעת בשומת ערך הנזק ולחייב על פיו, ודו"ק.

במחיר, וע"ש בקצה"ח (סק"ה) דהו"ל כאילו התנה כיון שזה דרכו, ע"ש.

ובסגנון אחר נראה לפימש"כ במק"א דכל עניני מו"מ סתמא דמילתא דהכל נעשה על דעת המנהג. וכיון שאין מקובל בזמנינו בשום מקום בעולם לדרוש מן המוכר פיצוי וביטול מקח משום אונאת שתות ויתר משתות על מנת כן קנה. **ומאידך** גיסא במוצרים שבפיקוח ממשלתי נראה דיש אונאה אף בפחות משתות וכמו שכתב הערוך השלחן (סי' רכ"ז סעיף ב' וסעיף ז') ע"ש.

תבוא לדינא נראה דרק במעט דברים, שבהם יש מעין מונפול ורק בחנויות מעטות

נמכר מוצר זה אפשר לקבוע מחיר מדוייק או

ממוצע ולדון באונאת שתות, וברוב החפצים כמו פריטי לכוש, מכשירי חשמל ואלקטרוניקה, רכב משומש וכדומה אין לדון דין אונאת שתות ורק כשברור שהאונאה הוא מופלג בעליל יותר

משתות מכל מה שמקובל בשוק יש לדון דין ביטול מקח, דאף בזה"ז ברור שאין זה מקובל להפקיע שערים באופן לא סביר וכל כה"ג גולנותא היא.

סימן קח

פסק דין בענין ביטול מקח בליקוי בניה

כ"א שבט תשס"ה

בדו"ד שבין ב.א. ובין חברת פ.

ב.א. (הרוכש) קנה דירה מחב' פ. (המוכר) בשנת תשנ"ט מאז הקניה לא מצא הרוכש בדירה אלא עגמת נפש עקב ליקויי בניה חמורים ביותר שהפכו את הדירה בלתי ראויה למגורים. הליקוי החמור ביותר הוא חדירת מים בכמויות עצומות דרך הרצפה והקירות, מלבד חדירת מים גם דרך תקרת הבית. המוכר השקיע כסף רב לאחר מכירת הדירה לתקן ליקויים אלה, אך ללא הועיל, בבדיקה האחרונה ע"י שליח ב"ד נמצא שעדיין יש חדירת מים דרך הריצוף.

חברת פ. נמצאת עתה בהליכי פירוק ולפיכך נבצר ממנה לטפל עוד בתיקון. החברה גם איננה מתחייבת לשלם לרוכש את עלות התיקונים שיידרשו, אלא מבקשת להטיל עיקול על נכסיה כנגד סכום התיקונים שיידרשו, הרוכש מבקש את ביטול המקח בטענו שמקח טעות יש כאן, ואם ב"ד יחליט על ביטול מקח יש סיכוי שכונס הנכסים יחויב להקדים אותו לנושים אחרים.

אבל אם המוס בגוף הבית כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם ונמצא רעוע אינו יכול לבנות לו כותל שלם וכל כיוצא בזה".

נראה ברור שהדין עם הרוכש ויש לבטל מקח זה מעיקרו, ונבאר.

בסימן רל"ב ס"ה איתא "ראובן שמכר לשמעון בתים שיש לו בעיר אחרת וקודם גמר המקח נכנסו עכו"ם בבתיים וקלקלו קצת מקומות ועשנו הכתלים ועקרו דלתות הבית והחלונות ורוצה שמעון לחזור בו, וראובן טוען שכיון שהוא מום עובר ינכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח, הדין עם ראובן, הגה, שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית, וכן מום שאינו בגוף הבית כגון שיש לאתר דרך עליו או אמת המים עוברת שם מסלק המום והמקח קיים

וייש לעיין ביסוד הלכה זו, דמחד משמע מלשון הרמ"א דכל עוד נקרא בית אף שהפגם גדול הוא, אין כאן ביטול מקח, "שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית" (ולשון זה מתשובות הרא"ש הוא), ומאידך כתב בסו"ד "אבל אם המום הוא בגוף הבית וכו' אינו יכול לבנות לו כותל שלם וכל כיוצא בזה", ומשמע דכל שהפגם בגוף הבית הוי מקח טעות ואין המוכר יכול לטעון לקיום

ובנדרתם כי תעשה בלאווד ועיין ומחיל גדיה לזנאה כפיד סקיד על הכי והכיז ומסוכנה הלאים כיז קיב דלגד האנחנה לפי הזמן אין זו לזנאה דלמכי מיהת כפי מה פניגים תזלו לזנא ועיב ליש לזנאה בנכירות גלגלי.

סעי' ב' זי שהשליטו בעד קקיז וכפי פסק מהקדמים קימן קביז גלגלד קמנד קפינס פנכנד וסמעיין פם יראה לסיפך דקס נכענע דסקמורס רזנס או כולם סולילו מן סיס ומתנו בין פניולו כולו חילי ולמכי כנכנד פקודס סמכיסה נלנד כולו ועסק מהקדמים דסוי מוקס טופס דלדעתה פסיי סעקס גמליחות ענדין ולא קנט רק למירות דלכנס עייש מענע אל בפירס סהטו גס על האמירות שלענד מהי ועיין נתיבוח קימן רכס דלנדס שליסה נוקוס סענעמור ליע זה מכיסה דקטנד דבר שליו ברשותו ובנאציס פכיס ממכירס דין סי ובישע קימן רייה קיז פזם כמי פלנדד שליו ברשותו חליכ אלס וכנד לו ומס פנענע אלס מועלל לא מפרי סמכירס מועילל אף דקנד וקינד גס אלס לא מועלל ליע דלא קבל עליו לוקח רק נחמה דקנדד פזיגיל המכירס לכשתועלל רק נכידון דקדים ומס פנענע לא סיי פלנדד פנענעל זיכ אלס סיי מוקבל למירות קענדד סי מועיל.

סעי' ד' יוכל להחייב בנענע פלום סניס מפרים סמכין קימן ריפיל רלונן עפס שליפין עם קענען ומנדד רלונן סקמורס ורלונן לא סיי לו עדיין סקמורס וחלי פנענע נד פנענעל סמכירס ומענדד רלונן ונעלל בנמקקו סמורס מייב לנענען כריכ סקמורס וסמכין אף דלחלי דלעלל כלן מייבס סמכירס להסס דהלאנד להנדד מייב לרי לך מנס פקנדד מייב מייש ונפריס גוליי מחירס קימן ייד לנד זהה ללום ספציעה לעלוס אחר סמולוס ליתן לו ומלית סכר ותת ומועלל כחוד בנמקקו פסיי לעלוס כריכ זאנדד סמולוס דלפי חשטון עם סמלי ריוס נכנענעו ליתן לו כריכ נדמד עולם קד זס אף דליל ליתן סמירוס כמיט פלנדד ייד קימן קעדי קיק מיל מיע כלן דכנד בנמקקו בלמן מינד סיי למנדד חליד וכנד כחכמי נקימן סמיר דלענדין לא כיכ רק לענניס דלאנדד מייב לרי לך מנס פקנדד מייב לרי מנס דקיל דלריד קיין או ענד סיי לא נחסיי כיון קלל עקר ענד ליד עקבל וחין לסליס מייכיס וענחס מלסס זנס לענניס ליכס מינד למיטע בנכיעוח קימן מים קקיל נסס סמין דלסס כחכד לו נענדד מינד לרי לך מנס ומוקדו לו נפרי עדיס לא חלידק דנחסיי מינד סנדד רק אלס גילס נכיערות דללו סמולוס סמולל בנמקקו חלידק דסודלס סמול חליכ סיכ חלידק דסודלס סמול וכיון דלענען מורס דסוי דלעלל חיון דסודלס נענעס סמול דענעס רלונן וקנד כיון דמוקד פנענען חליפיו ענד חליד נחמורס מייב ועמיר קימן מים קקיל ומחירוס קימן כיז קסיי דריכ לענד דלעלל וכן נכידון סמוליי חלידק בנמולס מנענע דענעס דקנד דנחסיי ליתן חומיס סיחויס מנענע פנענענעו סיפאל סללו על עסקס וסרי מלום מורס דלא סיי זיניסס רק דגריס נפריס אף כנד נכנענעו בקימן סמיר דלחליי פזס נענעו כיון פוקנד אחר נחסיי נכנדד חלידק דלעלל.

סעי' ה' נכניס אלס מרס כריכ סמיי קימן מיכ עקוס דסנעמיו ליתן לו חלי סיי נחמס סיי מוקנד מנענע דלפי מרס וקנד דליקו בסימנעמיי וליף לם עמיק דביע דפי מייב גבי חור ולקוס מנענעל ומנס בלכין פס גדיס סמול בנמלעני ככד דחמס דנחליי קנס לם לוקח מוגלן וכנד כשיס דענעו שליו זכרס כורכס דמיעת סמין דמכס סמחיקו נלענען וקונד עליו סמורס נכיערו וקנסס ארסס לו זס כקידל דמיס וכיכ רימציס רינציס למד מירולל דמכסס ז עקוס כקפ ולמד מירולל כחכד דנעל דענעו כן מוכרס וקנסס ללוקס וסלילו למיר נכין דק קיז מי סמירעו נענעל חריס סכס מורס נכנדד סמול יודע פזס מוכרס וסמוליי סלוקס וכמי סמירעו גולן פלנרנד לוקח סמור ולוקחס דמי וכיכ סמוליס פס דמנדד לענעו נכנענעו וקנס סמורס מנענעל בנכיערות סלוקס חוכס לו וכיכ נענען עם וביע דלענעס דנכיערותי מרס וקנסס אף דלא עקס עם לוקח רלונן כן קיין כקפ דלחליי סיי ברשותו קני נענעס עמס דקנס נכיערו ומנעו סיי כנענעס לוקח מי סמירעו סלל לענעס רכציס ריין גס ענחס ליכס רק עמיס ריכול סמחוקס מנדד קיל ולכן דלא קיל ככדי מנענדד דקיל מי סמירעו כמיט רליס פס נכין וקיס סיכ גס לענעס דלענעוסיי ענדד לוקח חליי עידע סמורכ.

ובמשפט פלום סניס מפרים סמוליס חסודלס חן דמולק על סמיס זלמ ועיינח פס וסורק קסייחו ומצי פיי מייב דלרי עדה זו פלוי לוקח כסמולס קמרי לך קנס ולחור נדח דלחליי דמיו מנענעו נכ דקיל ארס מוקנס דלעלל וסל נכ נועלל קיל דמור גולן ולקוס ונעלליס רלעניס דקנס לוקח ומנעו מוכר כמיט

דלחסיי נחורס נכירוס כיון דלחליי חלי ליתן לו כיכ סיי מנסס לעני והכי נכדי ונלמח מפרים מי מירלעס קימן קביז סמולחני נמורק מנענע ללל כקלריס דכמו דמסס סמול וסמחייב מיד סמור ילל זס מנדד דקנס סיכ נכפסס לענדן עמי יודס מוסרלי נכנד ענדכט חין סמורו עקוס נדד רק נכיעת סכירוס מרליס קלריס יע דלמח דקלריס דלפי נלענען לונד לסמנעס כיונתי נמנדד דכדי פיו עקוס חלינו מוכס עמיו דללו לנדד סמנעו חלילי ללדקס נכמיון ועס דמלס נלימור עם כנד דלוי סמין ללדקס יודס ומן מייס לעמחיקס זס וכיון דלעניס לעני חליס כמקירס לסדיוס מיכ לונד לסמנעס כיונתי סיכל דליל אכן קמרי על דכדי לכו ועמיס נקימן מיל מנעלכ נענדן חוקק דלא נכמיון ללדקס מלמס סמכירוס בנמולס ענדכט וכן נכדי ובנכיערות קימן מיל קקיד כנד דמסי מנענעו למכיו או חלילה ונמנעס חין למלק בין עמיר לעמי דמקממו סממקיס עקוס פסיי מוכרס לנדד מי ככדי לונענען עמליכ נענעו לסמנעו שלמד עם כנד עמנדד כן גלל סמכס נללס נכנדד סודלי סמנעו לו נכורס ונחסיי לו עקוס נדד וסולק על קלריס דנכיען וקיד דנס נענדן סיי כמכרס וסיי נכדי דסיי נמון לענעו וסמורס לסמורק חל סמנעו.

שיך קיין כיז דלא סממירי נמכי חלל כנענען מיכ ללמס לענעו לו דנד ללמח ארס עלמו ונמירי גוליי סמיר קימן קיכ סניס ללון עמירי דלין לסממירי לסלרין סמסס עמלס דנען חלל נענעס סמול.

סי ר"ח

שהוסף נמירי מי אכן מירלעס קימן קביה כנד זל מי פלוקס מנענעו קמורס בנמנענע וסוקיף עליו נדמיי לקינע סמנענעס אל סמסס סממורס נכיעס קיינח ורלס נענעס למנדד ולקמסס יע לו לסמור וליקח ארסס מיל שליו חולס לעמכרס נמנעו דוקס אל ארסו חקי יודס מנענעו נענעל זו סמנעס סלל אלס סיי נמנעו או סמורו ככו שליו נעל אלס נל לו מנענעס לזנאה כן ענד רכיס יחיקיס סמקס ויפנדד כדי סמירי כיון פמור נכיס ליע עמילס אף בנמנעו ונמנעו וסל סממורס חליס נעין פלילו סוקיף נכיער עמנעו חין לו כי אל דמיי דלא יעל חלל עמנדד ומוכר ככדי סמנעו ודלי לא סיי נחסיי כי אלס מנס עקוס וכן אלס עיונן מוכר חן לי מה עקנעל זס חליס מנענע לפי עמלס קידל זס יודס על סמירי סממוליסו ומכירוסו סיי קינעס כנד וחין לכו למייב ארסו קימן לו עם סכס לו ריחח לפי פלויס מנענעו עמחיל.

סימנ ר"ש

ויש לנס לזנאה כנד סמיר חלילו חמור דנד חין ענד סמול יודע דלא כביי כמלחתי אלס חליקור לזנאה דוקס נדנד פיע ענד קלוד סכל נענעו סמירוס מוכרין נענעו חלל כמכל סמירי מוכר כמי עם סיכול לסוליא מן סמורס אלס מוכר למכור זיקר נדנד פילל סמורס נקמח דנד זס חלל אחר כזול ואלו ידע לא סיי קנסס חללו זיקר וסמנעו סנדד מנענעו נכין כלן וייל רליי נכיערו מנענע סמירי מייב מנענעו סמול דענעו סמנענעו דלוקס למכור נכמסס זיקר נכיערו סמנענעו מנענעו חלילו נכנדד חלין לו ענד קלוד דלא כנענעו ונמנעו מנענעו לפי חלין לונד סיכס כיוכל זו מוכר נענעו ויסס סמנעו כיכ וענד חלין לזנאה לקנענעו וכל פמור דק מנעו כיון שליו כללס ככדיס מנעו עכיל חלי דון מינע דנענעלעלין נס חלין לו ענד קלוד פזס חלל כל סמכירס לזנאה יע זו חלליכ לזנא חלידד למכור זיקר נכמסס ונס לענעס סמוליס דקנען חין כיוכל מוכר נענעו חלין סמנעו כיכ ודירק מנענעלעלין חלין לנס ענד קלוד ולמס סמולכד נענעו פקד סמנעו לענעו קקנעו מירלעס מירי מנענעו דנד סמירעו מיר ליד חיענעו לו דלין כיוכל כמנד נענעו וינתי ענד יודע עכיל דנלמחס חין להלק דכל עידע דלעמנדד ליקמס חלל אחר נמנעו מנענעו וסמור.

בכא"ז מירן קוסים זיי חיל סממולכ וגינס חלי לענעו עלייס לא נענעו ולא נענעל סמול מוכר חלידד חלידד חלין נענעו חלוקס דלענען קימן רכיו סיירי עייש נכניס עכיל וסמורס דנענעו ומנענע פס קיל דנס בלמכרס יע לזנאה ולמנדד דמסס קמרי דלמנדד לקענד בלאווד עיכ סמור על סמוליס דענעו וסמור ולא מנעו חלל נענעו חלוקס דלפי נענעו בלאווד לכך נמיי ליתנו או לסמורס ונמנעו חלידד וכמו עידע עיזו גו לזנאה